REBUBER

Zpravodaj Národního technického muzea

[1] 2008

NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM

[Obsah]

SLOVO ÚVODEM

Editorial 1

KE STOLETÉMU VÝROČÍ

Národní technické muzeum před sto lety 2

Technické unikáty na poštovních známkách 4

Pamětní mince ke 100. výročí založení NTM 5

NAŠI PARTNEŘI

České vysoké učení technické a Národní technické muzeum – historie a současnost 6

Obraz starých dob v Českém centru v Berlíně 8

Záchrana ohrožených audiovizuálních materiálů 9

Veletrh INTERKAMERA na brněnském výstavišti 10

Škoda Auto v proměnách doby 11

Z MUZEJNÍ PRAXE

O utváření sbírky – Akviziční činnost 12

Logistika sbírek 14

Sbírkové předměty na cestách 16

STALO SE

Exponáty v pohybu 18

Povodni navzdory 20

TEŠTE SE S NÁMI

Rekonstrukce hlavní budovy Národního technického muzea 22

Příběh železnice na Masarykově nádraží 24

Kubistická Bauerova vila v Libodřicích 26

Připravujeme pro vás 28

[Z obálky]

Model cukrovaru z roku 1908

Model představuje typický český cukrovar počátku 20. století v měřítku 1:10. Obsahuje všechny provozy včetně pomocných – kotelnu, vápenku či kancelář. Je dlouhý 8,65 m, široký 4,77 m a vysoký 3 m.

Na základě plánů P. Hofmeistera se na jeho zhotovení pro výstavu pražské Obchodní a živnostenské komory v roce 1908 podílelo více podniků. Po skončení výstavy byl exponát věnován právě založenému českému muzeu techniky. Bylo mu přiděleno sbírkové inventární číslo 1. V současné době je k vidění v Národním zemědělském muzeu v Praze.

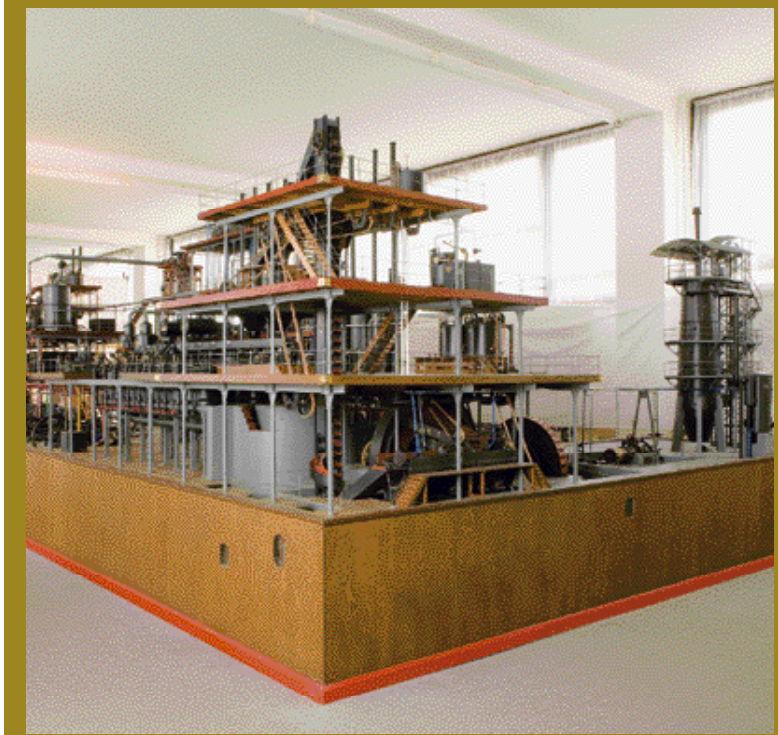

Za podporu při vydání prvního čísla Reburberu roku 2008 děkujeme partnerovi muzea, společnosti Pražská plynárenská, a. s.

[editorial]

Alice Třísková

Milí čtenáři, poprvé v letošním roce vás zvu k malému seznámení s děním v NTM.

Ten, kdo v letošním roce při procházce po pražské Letenské pláni zatouží podívat se do Národního technického muzea, odbočí k jeho budově. Nalezne, co tak trochu tuší; drátěný plot se žlutou cedulkou: Zavřeno – Geschlossen – Closed. V mysli kolemjdoucího se vybaví nostalgická vzpomínka. S rodiči, se školkou, se školou do Technického... Tam jsem byl již jako malý, větší, a ještě před pár lety... Kdy to vlastně bylo naposled? Co se asi nyní děje za stavební ohradou? Kdy se znovu podívám na historické letouny, kdy budu alespoň na krátkou chvíli strojvůdcem parní lokomotivy?

Částečnou odpověď přináší první letošní Reburber, na jehož obálce je část sbírkového předmětu starého jako NTM. Muzejní zpravodaj odkrývá něco málo z dění v budově na Letné, která se může jevit jako poněkud ochromená. Zdání však klame. Zavřené muzeum rozhodně neznamená muzeum spící či mrtvé. Muzeum není jen institucí určenou návštěvníkům, je také odborným pracovištěm. A tak stále probíhají akvizice, konají se putovní výstavy, sbírkové předměty jsou zapůjčovány do jiných muzeí u nás a v zahraničí, zdokonaluje se logistika a evidence sbírek, probíhá restaurování sbírkových předmětů nebo přípravné práce směřující k realizaci Železničního muzea na Masarykově nádraží.

Náročná stavební rekonstrukce se chýlí ke svému závěru. V expozičních sálech pomalu přestávají být pány stavaři a vracejí se sem muzejníci. Čerstvou malbou vonící prostory čekají na invenci kurátorů a architektů, na nové exponáty a i na první návštěvníky. To však ještě chvíli potrvá.

To, co je ale aktuální, jsou oslavy stoletého výročí založení muzea. Jak to vlastně bylo před sto lety? Dne 5. července roku 1908 se profesoři pražské polytechniky, zástupci české pokrokové inteligence a průmyslových kruhů rozhodli založit české muzeum techniky. Trvalo však ještě další dva roky, než se 28. září 1910 otevřely brány Technického muzea Království českého ve Schwarzenberském paláci.

Oslavy kulatého jubilea, stejně jako otvírání muzea, budou probíhat průběžně v následujících 2 letech. Odkaz předků bude naplněn v roce 2010, kdy budou zpřístupněny všechny expozice NTM. Je potěšitelné, že Česká pošta věnovala výročí NTM příležitostnou emisi poštovních známek a Česká národní banka vydává pamětní stříbrnou minci. Jak vypadají, se dozvíte o pár stránek dále.

Doufám, že se vy, čtenáři Reburberu, při četbě textů kurátorů a příznivců NTM dostanete na stejnou vlnu jako lidé, kteří jsou v muzeu „doma“. Věřím, že se i u vás dostaví příjemné očekávání věcí příštích.

Reburber – dle tradovaných muzejních legend jde o neologismus, jehož autorem je někdejší zastupující ředitel NTM Antonín Nemrava. Před bezmála 20 lety byl takto označen předmět technického rázu, avšak neznámého účelu a původu, pro jehož kvalifikované zařazení do sbírek je třeba značného muzejníkova úsilí a profesionální intuice.

[Národní technické muzeum před sto lety]

Jan Hozák

V roce 2008 si nejstarší technické muzeum v České republice a jedno z nejstarších ve střední Evropě připomene sto let od svého založení. Památné datum nastane 5. července. Toho dne roku 1908 proběhla oficiální zakládací schůze Technického muzea pro Království české. Tento akt předznamenal faktický vznik muzea a otevření prvních expozic v roce 1910.

Sto let je velmi dlouhá doba. Během ní se v aktivní službě vystřídá několik generací muzejníků, jejichž práce v kontextu bouřlivých dějin 20. století nebyla vždy snadná. Nelehké byly už samotné počátky muzea.

Založení muzea 1908

Technické muzeum v Praze bylo založeno na podnět profesorského sboru C. a k. české vysoké školy technické na manifestační schůzi 5. července 1908. Za přítomnosti 62 účastníků, zástupců vysokých škol, představitelů ministerstev, dopravních a hospodářských institucí, průmyslových podniků a různých organizací (např. Průmyslové jednoty, Spolku inženýrů a architektů), zastupitelů pražského magistrátu a novinářů přednesl hlavní projev ekonom prof. Josef Gruber. Jeho program představoval technické muzeum především jako vzdělávací instituci pro techniky i širokou veřejnost. Mělo přinášet příklady a poučení, vysvětlovat technologické postupy a podněcovat invenci k novým vynálezům. Usilovat o to chtělo budováním technických sbírek, jejich vystavováním – tvorbou expozic a výstav, ale také činností v laboratořích a dílnách. V závěru schůze byla schválena rezoluce o založení Technického muzea pro Království české v Praze a ustaven přípravný výbor, který měl dát nové instituci organizační a právní rámec, najít vhodnou budovu a zahájit činnost. Předsedou přípravného výboru byl zvolen Josef Janatka, ředitel strojírny Breitfeld-Daněk. První sbírkové předměty do muzea přišly darem. Šlo o exponáty z výstavy pražské Obchodní a živnostenské komory, která se roku 1908 konala na výstavišti ve Stromovce. Mezi finanční mecenáše patřily významné průmyslové podniky a organizace.

Ve Schwarzenberském paláci

Po dlouhém hledání se podařilo přípravnému výboru zajistit muzejní budovu díky pochopení šlechtického rodu Schwarzenbergů. Renesanční palác na Hradčanském náměstí sice nebyl ideálním objektem pro vystavování technických exponátů, ale lepší sídlo výbor nenašel. V paláci byly ihned zahájeny stavební úpravy a začala instalace exponátů. První expozice byly užší vybrané společnosti představeny 2. prosince 1909.

V té době stále ještě pracoval pouze přípravný výbor Technického muzea, takže muzeum po právní stránce v podstatě neexistovalo. Skutečností se stalo až 13. března 1910, kdy byla svolána zakládací schůze Spolku Technického muzea Království českého. Shromáždění přijalo program zakládací schůze z roku 1908 a dohodlo se na organizaci Spolku. Jeho hlavními součástmi se staly odborné skupiny, ustavené podle tehdejších hlavních technických a průmyslových oborů. Byly to strojírenství, elektrotechnika, hornictví a hutnictví, sklářství, keramika, dopravní technika, železniční a silniční doprava, papírenství, textilní výroba, chemický průmysl, cukrovarnictví, pivovarnictví, architektura a stavitelství a polygrafie. V odborných skupinách se odehrávala veškerá činnost muzea; organizovaly se akvizice, pečovalo se o sbírkový

fond, o stavbu expozic, pořádaly se vzdělávací akce, zejména přednášky a exkurze. Předsedou Spolku byl opět zvolen Josef Janatka, místopředsedou Hanuš Karlík. Teprve od tohoto aktu můžeme mluvit o plnohodnotné existenci Technického muzea. To pracovalo na principu spolkovém, podporováno mecenáši a hlavním městem Prahou. Od státu se žádné podpory nedočkalo. Převážná část finančních prostředků stále plynula z průmyslových kruhů.

Otevření muzea 1910

Dne 28. září 1910 se Technické muzeum na Hradčanském náměstí poprvé otevřelo pro veřejnost. Toho dne přišlo 227 návštěvníků, kteří si mohli prohlédnout expozice vodních staveb, geodetických a astronomických přístrojů, sociální politiky a ochrany zdraví při práci a malé expozice letectví, strojírenství, elektrotechniky a železniční dopravy.

V následujících letech přibývaly další výstavní sály – grafické oddělení, hornické a hutnické oddělení, alchymistická dílna, expozice textilní výroby a architektury a stavitelství. Posledně jmenovaná již byla instalována za první světové války, která znamenala pro muzeum několikaletou stagnaci.

V jubilejním roce 2008

V něčem se naplnit cíle a předsevzetí generace zakladatelů podařilo, k jinému dále spějeme, běžíce zatím někde v půli cesty. Leccos zůstalo a zůstává docela stranou, ať již z důvodů jiného vnímání priorit, nebo pro finanční nedosažitelnost. Nebylo možné předvídat ničivou povodeň z roku 2002, neuvěřitelnou anabázi záchranných prací v Invalidovně a zdlouhavé vysoušení, restaurování a konzervaci sbírek. Možná

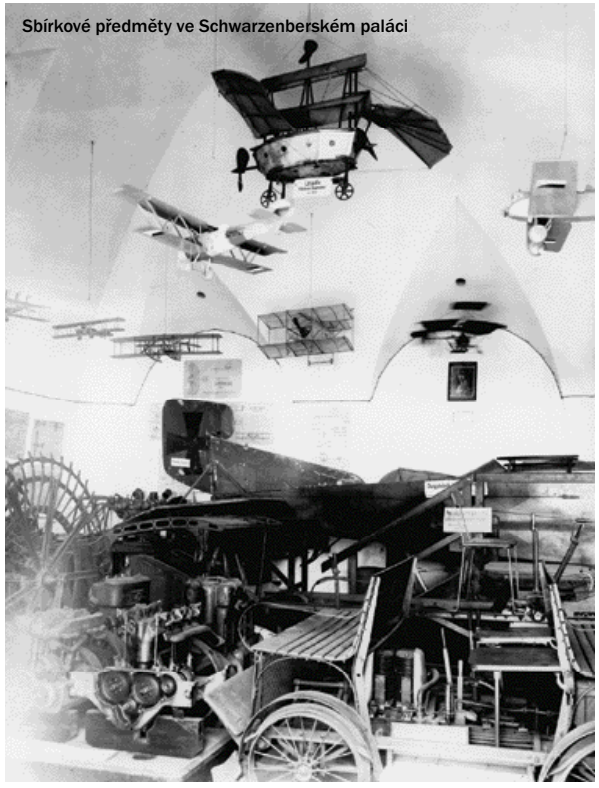

Sbírkové předměty ve Schwarzenberském paláci

se již také neočekávalo, že se po mnohaletém úsilí podaří v roce 2000 prosadit založení Železničního muzea a že se pro ně získá exkluzivní umístění v areálu depa dnešního Masarykova nádraží. Naopak bylo pravděpodobné, že po navrácení celé historické budovy na Letné potřebám muzea bude nutné přistoupit k její celkové rekonstrukci. V Čelákovicích byl postaven nový univerzální depozitář. Tyto události v uplynulých letech určovaly – a určují i v roce 2008 – základní rámec všeho dění v Národním technickém muzeu.

Do léta stavební firma dokončí druhou etapu rekonstrukce, připravuje se kolaudační řízení. Pak přijde řada na muzejníky, architekty, výtvarníky a designéry i na autory a tvůrce nových expozic, aby budově, zrekonstruované v duchu původního projektu architekta Milana Babušky, vdechli život a v roce 2010 do ní přivedli návštěvníky.

Takové tedy byly před sto lety začátky a taková je současnost Národního technického muzea. K dalším událostem z historie NTM se vrátíme v příštím čísle Reburberu.

[Technické unikáty na poštovních známkách]

Jan Hozák

10 Kč – astronomický teodolit od firmy Reichenbach-Ertel, kolem roku 1830; na obálce prvního dne vydání je mikroskop vyrobený J. Goernerem roku 1776.

18 Kč – benzinový spalovací motor systému Siegfrieda Marcuse, vyrobený v Adamovských strojírnách kolem roku 1889; na obálce je ztvárněna benzolová důlní lokomotiva Ruhrthal z roku 1912, výrobek německé firmy Schwarz-Dyck.

14 Kč – sportovní automobil JAWA 750, konstruovaný pro závod 1000 mil československých v roce 1935, obálka zobrazuje motocykl Premier, model SL, 500 ccm, OHV z roku 1931.

Stoleté výročí založení instituce je pro Českou poštu mimořádná příležitost připomenout ji na poštovních známkách. Platí to i u Národního technického muzea.

Dne 16. dubna 2008 byla dána do užívání emise tří příležitostných známek s hodnotami 10, 14 a 18 Kč, vydávaných ke stoletému výročí založení NTM. Zároveň s emisí jsou k dispozici i obálky prvního dne vydání oražené speciálním razítkem.
Není to poprvé, kdy se sbírkové předměty nejstaršího technického muzea v České republice objevily na poštovních známkách; ale zatím nikdy nebyla instituci věnována celá emise. Návrhy vyobrazení na známkách, obálkách i razítkách známek i rytecká práce byly svěřeny klasikovi české známkové tvorby mistru Bedřichu Housovi. Z jeho ateliéru už v minulosti vyšly desítky známek a část z nich zpracovávala technické náměty; připomeňme např. emisi Historické závodní automobily z roku 1994, kde na známce hodnoty 2 Kč je zachycen automobil NW z roku 1900, a emisi Historická užitková vozidla, mezi nimiž hodnotu 4,60 Kč zastupuje Škoda Sentinel.
Vybrat náměty pro známky ke 100. výročí NTM nebylo vůbec snadné. Při tomto procesu se střetává řada názorů a hodnocení. Především tu byla přirozená snaha pracovníků NTM dostat na známky sbírkové předměty nejhodnotnější a pro instituci typické. Do hry však vstupovaly další souvislosti; kontext české známkové tvorby, co v minulosti na známkách vyšlo, jaký byl celkový emisní plán České pošty na rok 2008, jaké náměty zpracovával Bedřich Housa už dříve, co se mu zdálo výtvarně zajímavé pro zmenšení na plochu známky. Důležité bylo i hledisko oborové vyváženosti, aby na známkách byly výrobky reprezentující obory, které jsou pro dějiny techniky zásadní. Konečné náměty jsou tedy výsledkem řady pochopitelných kompromisů mezi muzeem, tvůrcem a Českou poštou.
Známky jsou vytištěny rotačním ocelotiskem kombinovaným s hlubotiskem. Je možné je zakoupit ve specializovaných filatelistických prodejnách (např. v Praze na Ortenově náměstí 16 v prodejně Postfila) a na centrálních městských poštách.

[Pamětní mince ke 100. výročí založení NTM]

Karel Zeithammer

Vydávání pamětních mincí má v našich zemích velmi dlouhou tradici. Vždyť letos tomu bude již 80 let, co u nás byly první pamětní mince emitovány. V této zvyklosti pokračuje od roku 1993 i Česká národní banka, která do svého emisního plánu na rok 2008 zařadila vydání stříbrné dvousetkoruny ke 100. výročí založení Národního technického muzea.

Návrh mince vzešel z celostátní neomezené anonymní soutěže, kterou Česká národní banka vyhlásila v květnu 2007. Do uzávěrky dne 7. září 2007 bylo předloženo k posouzení 28 sádrových modelů od 20 výtvarníků. Hodnocení návrhů provedla Komise pro posuzování návrhů na české peníze na svém zasedání dne 18. září 2007 v České národní bance. Odbornými poradci byli Mgr. Horymír Kubíček, generální ředitel Národního technického muzea, a Ing. Karel Zeithammer, CSc., z téže instituce. Komise hodnotila předložené sádrové modely v rámci tří soutěžních kol. Po vyřazení 18 návrhů v prvním kole pro různé výtvarné či technické nedostatky postoupily zbylé do druhého kola. V něm bylo oceněno pět modelů, které nejlépe vyjadřovaly zadané téma. Protože však žádná z předložených variant nebyla bez úpravy vhodná k realizaci, rozhodla se komise pro vypsání užší soutěže s uzávěrkou dne 3. prosince 2007, do které postoupilo všech pět oceněných návrhů. Byly to práce akademického sochaře Zbyňka Fojtů, pana Luboše Charváta, MgA. Josefa Šafaříka, pana Karla Urbana a akademické sochařky Majky Wichnerové. Každému z uvedeným výtvarníkům bylo současně sděleno, v čem tkví nedostatky jejich díla. Podle těchto připomínek bylo možno návrh buď upravit, nebo nahradit zcela novým nápadem. Vyhodnocení užší soutěže se uskutečnilo na jednání hodnotící komise dne 4. prosince 2007 v České národní bance. Jako nejzdařilejší byl označen návrh akademického sochaře Zbyňka Fojtů. Jeho řešení získalo první cenu s doporučením k realizaci. Závěr Komise následně na svém zasedání, konaném dne 4. ledna 2008, schválila i Bankovní rada ČNB a rozhodla o realizaci vítězného návrhu.

Stejně jako všechny ostatní pamětní stříbrné mince bude i minci ke 100. výročí založení Národního technického muzea razit Česká mincovna v Jablonci nad Nisou ze slitiny obsahující 900 dílů stříbra a 100 dílů mědi ve dvojím provedení, v běžném a špičkovém (tzv. proof). Obě varianty se od sebe liší povrchovou úpravou a typem hrany. U špičkové kvality je pole mince vysoce leštěné, reliéf je matován a hrana je hladká s vlysem „ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA * Ag 0.900 * 13 g *“. U běžné kvality je hrana vroubkovaná. Průměr mince je 31 mm, hmotnost 13 g a síla 2,25 mm. Mince bude emitována 18. června 2008.

[České vysoké učení technické a Národní technické muzeum – historie a současnost]

Václav Havlíček, rektor ČVUT

Spolupráce Českého vysokého učení technického a Národního technického muzea má dlouholetou tradici. Vzájemná součinnost obou institucí je jedním z předpokladů pozitivního vnímání české vědy a techniky v naší společnosti.

ČVUT a NTM patří k nejvýznamnějším institucím v České republice, které zajišťují vzdělávání a výzkum v oblasti historie přírodních a technických věd, technických památek a průmyslových technologií, jejich širokou popularizaci odborné i laické veřejnosti a dokumentování a záchranu kulturně technického dědictví našeho národa.

Pražská polytechnika

V letošním roce začíná dvouleté období oslav stého výročí založení Národního technického muzea. České vysoké učení technické slavilo v loňském roce třísté výročí založení. Za zakládací akt je považováno vydání reskriptu císaře Josefa I., kterým povolil zahájení výuky inženýrských disciplin v Praze a zároveň požádal české stavy o hrazení finančních nákladů pro 12 studentů ročně. Protože čeští stavové s placením nákladů inženýrského studia příliš nespěchali, byla skutečná výuka zahájena až v roce 1717, kdy byl zakladateli inženýrské školy Christianu Josefu Willenbergovi přiznán roční plat 1200 zlatých a zároveň příspěvek na knihy a přístroje ve výši 300 zlatých. Patrně právě zde je počátek pozdějších sbírek NTM, neboť přístroje používané původně především pro podporu inženýrské výuky a vědeckého bádání se postupně staly historickými muzejními sbírkovými předměty.

Stavovskou inženýrskou profesuru na počátku 19. století výrazně zmodernizoval František Josef Gerstner, projektant první železnice na evropském kontinentě (koňské dráhy z Českých Budějovic do Lince), který v letech 1803–1806 zreformoval inženýrskou školu na Královské stavovské technické učiliště organizované po vzoru pařížské École polytechnique. Pražská polytechnika, jejímž přímým pokračovatelem je dnešní České vysoké učení technické, od samého počátku pečovala o své přístrojové vybavení i muzejní sbírky, které se později staly jedním ze základů sbírek Národního technického muzea.

Spolupráce

Národní technické muzeum se pod názvem Technické muzeum pro Království české zrodilo v roce 1908 z iniciativy a prostředků české technické inteligence, především profesorů naší školy a jejich průmyslových partnerů. Až do zestátnění v roce 1951 působilo muzeum v úzké spolupráci s ČVUT. Po zestátnění muzea a oddělení řady vysokých škol od ČVUT se vzájemná podpora poněkud zkomplikovala, avšak reprezentanti naší školy spolupracovali s NTM i nadále. Po roce 1989 se vzájemné vztahy mezi ČVUT a NTM opět prohloubily a mí předchůdci ve funkci rektora Českého vysokého učení technického samozřejmě působili mimo jiné i ve Vědecké radě NTM. Proto i já jsem byl potěšen návrhem generálního ředitele NTM Mgr. Horymíra Kubíč-

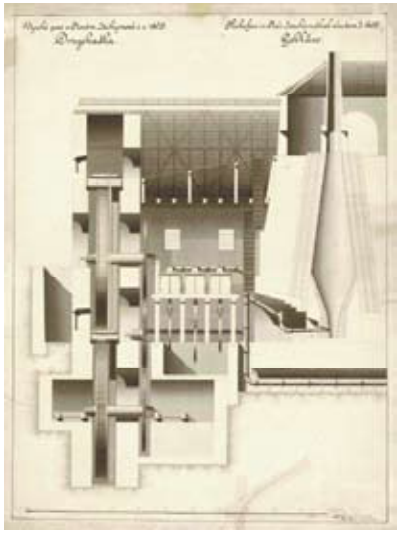
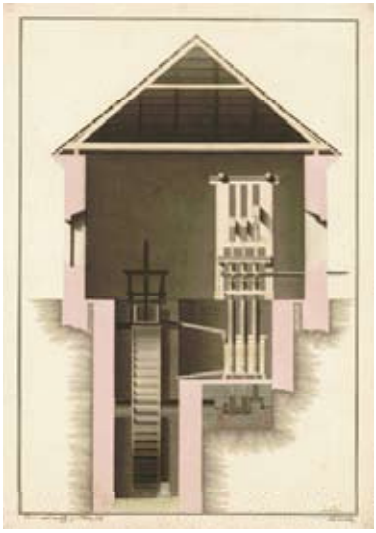
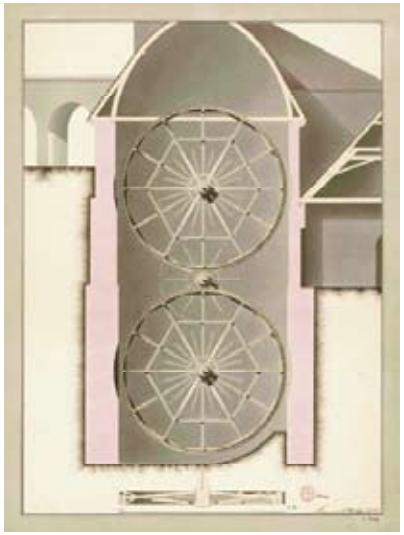

Výkresy studentů pražské polytechniky z 1. pol. 19. století

ka, abych zasednul ve Vědecké radě muzea. Tohoto návrhu si velmi vážím a jsem si vědom i velkého závazku, který z tohoto členství vzhledem k odpovědnosti vůči kulturnímu dědictví národa vyplývá.

Výzkumné centrum průmyslového dědictví

České vysoké učení technické jako největší česká technická univerzita je rovněž spoluodpovědné za uchování tradic bohaté technické minulosti naší země i za jejich soustavné rozvíjení. Kromě své hlavní činnosti, kterou je jednak výchova nových všestranně vzdělaných odborníků, jednak pěstování výzkumu na světové úrovni, se proto snažíme i o uchování dědictví minulosti a popularizaci vědy a techniky zejména u mladé generace. Již před šesti lety zřídilo ČVUT Výzkumné centrum průmyslového dědictví, které úspěšně spolupracuje s NTM i dalšími kulturněhistorickými institucemi a působí v oblasti dokumentace průmyslových památek i jejich popularizace. Konkrétním příkladem takové součinnosti byla například i loňská výstava historických fotografií Tvář průmyslové doby – svědectví fotografie, kterou připravilo Centrum v přímé spolupráci s muzeem.

Propagace vědy a techniky

Za velmi významnou součást kooperace naší univerzity s NTM považuji již zmíněnou propagaci vědy a techniky v celé naší společnosti, avšak především mezi mládeží. Motivace mladých musí začít již v raném věku. Při svých zahraničních návštěvách vyspělých zemí světa vždy obdivuji působení tamních technických muzeí na žáky mateřských a základních škol, fascinuje mne jejich schopnost zaujmout a nadchnout pro úžasnou minulost i nejmodernější technologie současnosti. Nadšení nejmladší generace pro nostalgické jízdy parních vlaků, její obdiv nejstarších automobilů nebo zázraků moderní elektroniky i zaujetí kouzlem dalekohledů prodlužujících pohledy do vesmíru jsou devizou, kterou si nemůžeme dovolit promarnit.

Spolupráce NTM a ČVUT byla a i v budoucnu musí být základem pro systematické dokumentování významných výsledků české vědy, techniky a technologie a jejich využití k posílení pozitivního vnímání světa techniky v celé společnosti a zejména u mladých lidí. Věřím, že tato spolupráce přispěje k výchově kvalitních inženýrů a tím podpoří další rozvoj vědy a techniky v naší zemi a upevní naše pozice v celosvětovém kontextu.

[Obraz starých dob v Českém centru v Berlíně]

Rozhovor s ředitelem Českého centra v Berlíně Martinem Kraflem

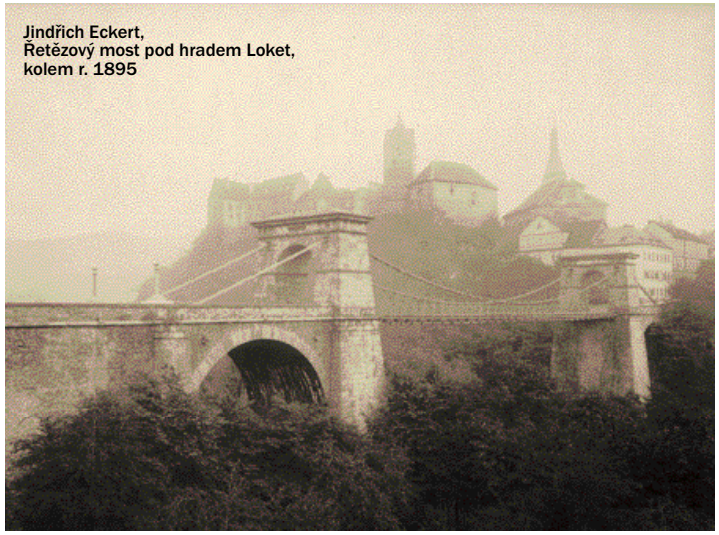

Jindřich Eckert,
Řetězový most pod hradem Loket,
kolem r. 1895

V rámci spolupráce Národního technického muzea s českými kulturními centry v zahraničí byla od 7. března do 10. dubna 2008 v Galerii Czech Point v Berlíně k vidění výstava historických fotografií Tvář průmyslové doby – svědectví fotografie. Záštitu jí udělil velvyslance České republiky v Německu pan Rudolf Jindrák. Kolekci snímků tvořil výběr 40 originálních fotografií ze souboru, který se na podzim loňského roku představil na pražské výstavě stejného názvu.

Proč se České centrum rozhodlo umožnit právě prezentaci výstavy historických fotografií z fondu NTM?

Výstavu nabídl Českému centru pan Jiří Zeman z Národního technického muzea. Zpočátku jsme přemýšleli o výstavních prostorách, nabízela se spolupráce s berlínským technickým muzeem. České centrum ale disponuje vlastní Galerií Czech Point na prestižní adrese na Friedrichstrasse v centru německé metropole, přímo na místě bývalého přechodu mezi východním a západním Berlínem Checkpoint Charlie. Výjimečnost výstavy korespondovala s výjimečností místa galerie a zapadala do dramaturgického plánu Českého centra Berlín pro rok 2008. Sté výročí existence NTM je další z řady osmičkových událostí českých dějin, které v Německu připomínáme pod společným mottem „Die Macht der Acht – tschechische Schicksalsjahre“ (Síla osmiček – české osudové roky).

S jakým ohlasem se výstava Tvář průmyslové doby v Německu setkala?

Vernisáž výstavy, jejíž součástí byla i přednáška PhDr. Jana Hozáka o historii Národního technického muzea, nám trochu pokazila stávka řidičů berlínské městské hromadné dopravy. Ztížená dopravní situace doprovázená špatným počasím možná odradila řadu lidí. Ale cestu k nám si našli v následujících dnech. Denně pak výstavu zhlédlo několik desítek návštěvníků, převážně Němců, ale též turisté z jiných zemí. Oceňovali, že vystavujeme originály, na kterých je patrná specifická dobová technika fotografování. Tu studovali hlavně fandové fotografie a odborná veřejnost. Laiky zaujala kombinace historických strojů a zaměstnanců, kteří je obsluhují.

V příštím roce bude ČR předsedajícím státem Rady EU. Plánujete v této souvislosti speciální akce propagující naši republiku a počítá se též s další spoluprací s NTM?

České centrum Berlín se bude v době předsednictví ČR v Radě EU podílet na prezentaci všech forem české kultury prostřednictvím výstav, přednášek a filmových či divadelních představení. Bude podporovat studium českého jazyka a umožňovat přístup k české literatuře. Zaměříme se na současnou tvář České republiky a aspekty jejího vývoje za uplynulých 20 let od sametové revoluce. Je třeba neustále zdůrazňovat, že Česká republika není v Evropě, tedy v Evropské unii nováčkem. Do Evropy jsme vždy patřili, a to jak geograficky, tak kulturně a historicky. Během předsednictví nabídneme českým a moravským krajům možnost se u nás prezentovat a upozorníme na 50. výročí úmrtí Bohuslava Martinů. Kooperaci s NTM nevylučuji a po úspěšné spolupráci na výstavě o ní vlastně ani nepochybuji.

[Záchrana ohrožených audiovizuálních materiálů]

Petr Cenker

V únoru 2008 podepsal generální ředitel NTM Horymír Kubíček dokument nazvaný Prohlášení o partnerství, kterým se Národní technické muzeum jako partner připojilo k projektu Barrandov Studio – Platforma pro záchranu a prezentaci kulturního dědictví. Deklarovaným cílem projektu je záchrana ohrožených audiovizuálních materiálů.

Iniciátorem této aktivity je společnost Barrandov Studio, a. s. Vedle NTM jsou dalšími partnery Národní filmový archiv a Norský filmový institut. Projekt je předmětem žádosti v rámci Výzvy č. 3, Finančních mechanismů EHP/Norska. Pokud bude schválen, jeho realizace je plánována na období let 2009–2010.

Péče o kulturní dědictví

Podle vyjádření koordinátorky projektu Jany Petrlové je jednou z oblastí činností, které se Barrandov Studio věnuje, péče o ohrožené kulturní dědictví v podobě archivních audiovizuálních materiálů, jeho další prezentace veřejnosti a snaha o jeho uchování pro další generace. Nejcennější movité předměty Studia Barrandov proto byly v prosinci 2007 jako Sbírka Barrandov Studio zapsány do Centrální evidence sbírek na Ministerstvu kultury ČR. Na Barrandově se však snaží i o záchranu ohrožených filmů v rámci celé České republiky i Evropy. V rámci projektu proto Barrandov Studio nabídne jiným subjektům své kvalitní technologie a spolufinancování. Počítá se s pořízením textové a obrazové dokumentace a s vytvořením společné referenční a on-line přístupné databáze. Toto úsilí Studio vnímá jako nekomerční aktivitu, která může být příkladem efektivní spolupráce mezi soukromým a veřejným sektorem.

Filmy z NTM

Národní technické muzeum má v plánu se na projektu podílet kolekcí filmů, které převážně náležejí do sbírky archivu NTM. Konkrétně se jedná o soubor 22 filmů s leteckou tématikou.

Z větší části jde o krátké snímky z filmových týdeníků, různé několikaminutové šoty či reportáže, případně instruktážní filmy z oblasti výroby letadel. Mezi nejhodnotnější patří dokumentární díla Výroba letadel v továrně AERO a Výroba letadel v továrně Letov, která jsou zároveň také nejdelší svým rozsahem. Mezi krátké, ale rovněž velmi zajímavé filmové reportáže náleží například: III. mezinárodní letecká výstava v Praze 1924, Dálkový let Paříž – Madagaskar, Propagace turistického létání – herci ve Kbelích a řada dalších. Jedná se o filmy němé, černobílé, ve velké většině formátu 35 mm.

Jedním z výstupů bude digitalizace předmětných snímků, které pak budou dále využívány při různých příležitostech, zejména v rámci činnosti archivu muzea, multimediálního studia a dalších oddělení Národního technického muzea. Uplatní se jistě i při tvorbě nových expozic nebo v rámci didaktické činnosti.

[Veletrh INTERKAMERA na brněnském výstavišti]

Rozhovor s Petrem Navrátilem, obchodním ředitelem společnosti Veletrhy Brno, a. s.

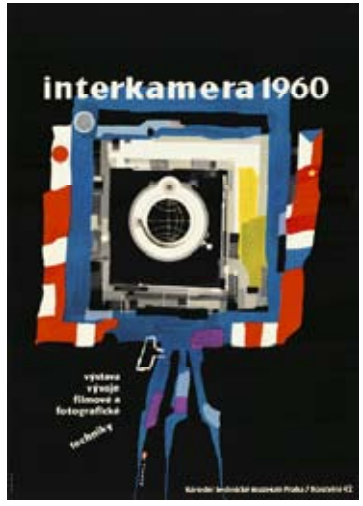

Veletrh INTERKAMERA se přesouvá z Prahy na brněnské výstaviště. Stalo se tak na základě smlouvy podepsané generálním ředitelem akciové společnosti Veletrhy Brno Jiřím Škrlou a generálním ředitelem Národního technického muzea Horymírem Kubíčkem v říjnu loňského roku.

Veletrh INTERKAMERA, coby unikátní přehlídka toho nejlepšího z fotografické a filmové techniky své doby, se od 60. let minulého století každoročně konal v Praze. Historicky je spojen se sbírkami a stálou expozicí fotografické a filmové techniky v Národním technickém muzeu v Praze. Národní technické muzeum vlastní ochrannou známku Interkamera, kterou na základě smlouvy pronajalo společnosti Veletrhy Brno, a. s. INTERKAMERA proto letos poprvé ve dnech 6.–9. října doprovodí již zavedené mezinárodní veletrhy informatiky a spotřební elektroniky INVEX a DIGITEX.
Spojení tradičního nositele kulturních hodnot daného oboru s komerčními veletrhy dává do budoucna těmto akcím nový, širší rozměr.

Od letošního roku organizaci INTERKAMERY zajišťuje akciová společnost Veletrhy Brno. Jaká bude premiéra výstavy ?

K organizaci tohoto a dalších ročníků INTERKAMERY budeme samozřejmě přistupovat velmi aktivně a zodpovědně. Výstava se představí s podtitulem Mezinárodní výstava fotografické techniky. Jako akce s vysokou historickou hodnotou bude zaměřena na odbornou i širší (poučenou) veřejnost se zájmem o fotografii, fotografování a související témata. Chceme dát INTERKAMEŘE nový náboj a vytvořit tradici podzimního setkání fotografů-profesionálů a nadšenců, zajímajících se o fotografování. Soustředíme se na praktické ukázky, odborné diskuse, výstavy a soutěže. Naším cílem je připravit výstavu tak, aby se opět stala skutečným svátkem.

Akce se bude konat souběžně s veletrhy INVEX a DIGITEX. Jak bude toto propojení vypadat a kde vidíte jeho největší výhody?

Výstava INTERKAMERA se bude konat v areálu brněnského výstaviště společně s veletrhy INVEX a DIGITEX. Z našeho pohledu je toto souběžné konání a spojení logickým krokem. Především veletrh DIGITEX má s výstavou fotografické techniky několik společných obsahových témat – např. zpracování obrazu, tiskové výstupy, fotografické příslušenství, a také stejné cílové skupiny návštěvníků. Obě dvě veletržní akce se mohou příjemně a smysluplně doplňovat.

Máte již představu, čím by se v Brně mohlo prezentovat NTM?

Variant je určitě více. V rámci výstavy by mohly být představeny alespoň některé sbírkové předměty ze sbírek fotografické a filmové techniky Národního technického muzea. Historické fotoaparáty, kamery, objektivy a historické fotografie by na veletrhu bezpochyby našly své místo. Domnívám se, že návštěvnicky atraktivní by také byla názorná ukázka procesů oživení historických fotografií. Forma a obsah prezentace NTM bude předmětem dalších jednání BVV a zástupců NTM.

[Škoda Auto v proměnách doby]

Martin Lauer, vedoucí podnikové komunikace Škoda Auto, a. s.

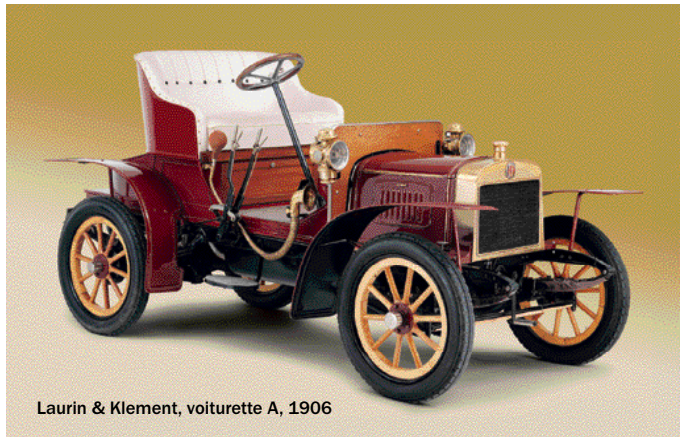

Laurin & Klement, voiturette A, 1906

Snaha uchovat a prezentovat dopravní prostředky v technických muzeích je skoro stejně stará jako sama historie výroby automobilů. Stejně tak i spolupráce mezi automobilkou Škoda a NTM má dlouholetou tradici.

Roku 1895 začali Václav Laurin a Václav Klement v Mladé Boleslavi vyrábět jízdní kola značky Slavia. Již za tři roky zahájila firma Laurin & Klement výrobu motocyklů. První automobil, voiturette A, byl, stejně jako motocykly, prodejním úspěchem. Aby firma neztratila konkurenceschopnost, došlo roku 1925 ke sloučení s podnikem Škoda Plzeň. Bohužel to sice znamenalo konec značky Laurin & Klement, ale v následujících letech mohla být zmodernizována výroba, která zahrnovala vedle osobních automobilů různé typy nákladních vozidel, autobusy, letecké motory a zemědělské stroje. Rozvoj firmy přerušila druhá světová válka, jež ochromila civilní program, a výroba byla zcela podřízena požadavkům zbrojního průmyslu.

Po druhé světové válce se stal z firmy národní podnik s označením AZNP Škoda, kterému bylo přiděleno monopolní postavení ve výrobě osobních vozidel u nás. I přes národohospodářské a politické souvislosti dané doby si mladoboleslavská Škodovka do konce 60. let dokázala udržet relativně dobrý standard, o čemž svědčí úspěšné modely jako Felicia či 1000MB.

Moderní automobil

V roce 1989 začala automobilka hledat silného zahraničního partnera. Dne 16. dubna 1991 zahájil svou činnost podnik Škoda, automobilová a. s. (později Škoda Auto, a. s.), jenž se stal čtvrtou značkou koncernu Volkswagen. Dalším přelomem byl rok 1994, kdy byla řada Favorit nahrazena modelem Škoda Felicia, který svou kvalitou a stylem již splňoval mezinárodní měřítka. Zároveň byla připravována výroba druhé modelové řady nižší střední třídy – Octavia, a to již na podvozku vyvinutém v rámci koncernu. Vozy Škoda Octavia (od r. 1996), Škoda Fabia (od r. 1999) a Škoda Superb (od r. 2001) ve všech svých variantách plně konkurují vozům předních světových značek. V současné době sjíždějí z výrobních pásů modely Škoda Octavia, Škoda Fabia a Škoda Superb druhé generace. Paleta typů byla v roce 2006 rozšířena o čtvrtou modelovou řadu – Škoda Roomster.

Spolupráce s NTM

Škoda Auto si je jako největší podnik v České republice vědoma své společenské zodpovědnosti, a podporuje proto vybrané organizace a instituce z oblasti umělecké, kulturní, sportovní a sociální. Příkladem je vynikající spolupráce Škody Auto, jejího firemního muzea a historického archivu s Národním technickým muzeem. Vyměňují se zkušenosti, probíhají odborné konzultace, např. ohledně restaurování vozů, poskytují se informace. Na základě partnerské smlouvy Škoda Auto poskytuje muzeu bezplatně k užívání 1 osobní automobil Škoda Superb. Národní technické muzeum zapůjčilo do expozice muzea automobilky jeden exponát, a to tříkolku L&K, typu LW z roku 1911. Dle slov Evy Ticové, vedoucí restaurátorské dílny, i Lukáše Nachtmanna, vedoucího historického archivu, je vzájemná spolupráce bezproblémová a velmi vstřícná. To je přínosem jak pro obě instituce, tak zejména pro návštěvníky.

[O utváření sbírky – Akviziční činnost]

Zdeněk Rasl

První československá seriově vyráběná televize (Tesla Strašnice, 1953–57)

Podstatou každého muzea jsou sbírky, které mu propůjčují zvláštní postavení mezi všemi společenskovědními a osvětovými institucemi. Základem tvorby sbírky je výběr a získávání vhodných předmětů do vlastnictví muzea, neboli akviziční činnost.

Bohaté kolekce sbírkových předmětů nejsou v muzeích odedávna, ale byly a jsou vytvářeny postupně, s úmyslem vyjádřit a zachovat hmotnou paměť společnosti. Tomuto cílenému úsilí se říká akviziční činnost, česky také sbírkotvorná činnost nebo sbírkotvorná práce. Druhý pojem je ale širší a zahrnuje nejen samotné nabývání sbírek, nýbrž i péči o ně (aby zůstaly zachovány budoucím generacím), a schopnost vytěžit z nich poznatky o vývoji přírody a společnosti, v našem případě vědy a techniky. Tedy podrobit sbírky vědeckému zkoumání a výsledky zveřejnit buď v odborných publikacích, nebo v expozicích, výstavách a jiných popularizačních aktivitách, určených široké veřejnosti.

Doklady společenské paměti

Na první pohled se zdá, že by dokumentace techniky prostřednictvím sbírek měla být co možno úplná, aby zachytila všechny druhy předmětů, které z jejího vývoje vzešly. Takový postup ovšem není z více důvodů možný, např. nelze uchovat všechny modely automobilů určité typové řady, pokud nebyly zlomem v technickém vývoji a neposunuly ho výrazněji kupředu. Jiným hlediskem je význam, který měl výrobek v dějinách společnosti – např. automobil modelové řady Škoda 100–120. Ten „postavil Čechoslováky na kola“, i když žádným zlomovým představitelem svého druhu nebyl, a proto má své místo ve sbírkách jako mimořádný doklad společenské paměti.

Takových hledisek lze vnést do akviziční praxe celou řadu a není snadné je vždy správně utřídit a použít, zvláště jedná-li se o nabídku nečekanou, spojenou s nutností vynaložit větší částku peněz z omezených zdrojů.

Koncepce sbírky

Rozhodování o nových přírůstcích usnadňují akviziční plány, založené na důkladné analýze sbírky příslušného oboru, jehož vývoj musí být kriticky zhodnocen. Na tomto základě se pak stanoví koncepce sbírky, obsahující i výčet předmětů, jimiž by měla být příslušná kolekce obohacena. Z koncepce sbírky pak vychází aktivní sbírkotvorná činnost, naplňující zmíněný akviziční plán. Je zřejmé, že tento postup je snadnější u dokumentace nedávné minulosti než u období starších, kde jsou možnosti omezené. Ale je lepší získat předměty včas a později je vytřídit, pokud vývoj ukáže, že sbírku nezhodnocují, než je nezískat vůbec.

Šedivá je teorie a zelený je strom života, to platí i ve sbírkách. I když je přírůstková činnost vedena koncepčně podle akvizičních plánů, je tvorba sbírek vždy zatížena protichůdnými vlivy, jejichž výsledkem může být jen kompromis. Osciluje mezi teoretickou potřebou akvizic, možností vytipované předměty vůbec získat, časovou nabídkou nezávislou na vůli kurátorů, financemi, které lze na nákup sbírek použít, skladovými prostory v depozitářích a v neposlední řadě možností poskytnout narůstajícím sbírkám odpovídající péči a zpracování.

Model nebo originál?

V Národním technickém muzeu zásadně ovlivňuje tvorbu sbírek ještě jeden znak, jímž se od většiny ostatních muzeí liší, a to je velikost a hmotnost mnoha předmětů. Parní lokomotiva, tiskařská rotačka nebo turbosoustrojí novodobé elektrárny kladou na odborný personál muzea zcela jiné nároky než třeba sbírka porcelánu,

Fonograf
Lyoret

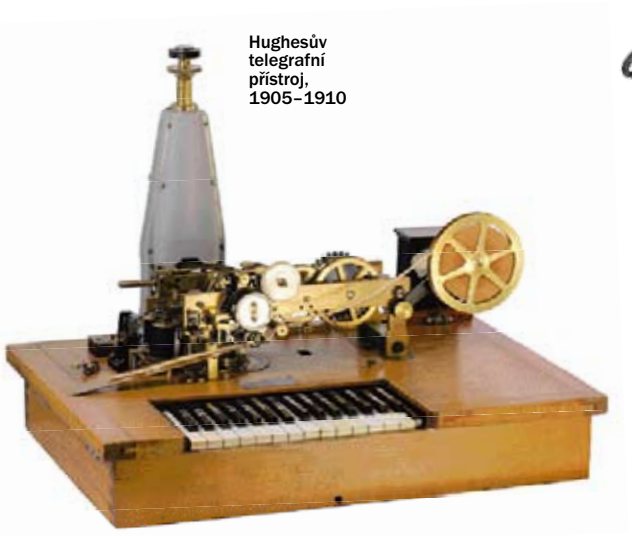

Hughesův
telegrafní
přístroj,
1905–1910

Důlní lampy
z 19. století

rozhodováním o takové akvizici počínaje a schopností ji uchovat a prezentovat konče. Námitka, že by nadměrné předměty mohly být zastoupeny modely, neobstojí, neboť hodnověrnost takové sbírky by klesla na úroveň školního kabinetu. Rovněž prezentační role muzea by utrpěla, protože se v něm návštěvníci chtějí „setkat s originálem“ a k virtuálním zážitkům si najdou cestu jinde. Tím se ovšem NTM modelů nezříká. Jsou průmyslová odvětví (hornictví, hutnictví, těžké strojírenství aj.), kde je jejich zastoupení pro znázornění historické výrobní technologie nezbytné. Ale nikoliv výsadní, vždy spolu s původním zařízením, dokumentujícím skutečný vývoj. Jiným příkladem jsou sbírky v oboru stavitelství a architektury, které jsou rovněž odkázány na modelovou prezentaci budov, mostů a jiných objektů, také ovšem doplněnou originálními stavebními nebo konstrukčními prvky.

Dary i nákupy

A jakým způsobem jsou přírůstky do sbírek získávány? Postupů je celá řada, počínaje tzv. vlastním sběrem (např. při průzkumu starých důlních děl) přes získávání vyřazené techniky díky darům či převodům majetku až po nákupy. Druhý způsob je nejčastější a týká se strojů a zařízení, které již splnily své poslání, ale jsou dokladem úrovně svého oboru a doby. Tyto přírůstky ale nebývají vždy zcela bezplatné, neboť v tržním prostředí požadují majitelé úhradu předmětů alespoň v ceně kovu a přepravy. Posledním druhem akvizic jsou nákupy do sbírek z plánované částky v rozpočtu muzea nebo výjimečně ze zvláštního fondu ministerstva kultury, určeného k výkupu předmětů mimořádné kulturní hodnoty pro celou muzejní sféru. Zdůvodněné návrhy na akvizice podávají s plnou znalostí věci kurátoři jednotlivých sbírek. Jejich podněty hodnotí rada pro sbírkotvornou činnost muzea, složená převážně z externích znalců historické i současné techniky, která vydává příslušná stanoviska. Konečné rozhodnutí náleží řediteli muzea.

Ročně přibude do sbírek Národního technického muzea v průměru asi 800 předmětů, z nichž zakoupených je asi 10 procent. Následně jsou zapsány do přírůstkové knihy a dále zpracovávány. Ale to je již jiná kapitola ze světa sbírek, o které si můžeme povědět jindy.

[Logistika sbírek]

Josef Černý

Depozitář NTM v Čelákovicích

Moderní logistika je dnes nedílnou součástí každého muzea. Bez dobrého ošetření, uskladnění a funkční evidence by nebylo možno dostát jedné z důležitých povinností vyplývající ze Zřizovací listiny NTM a zákona č. 122/2000 Sb. Tou je péče a ochrana sbírek muzejní povahy.

Na počátku roku 2008 byly díky novému organizačnímu řádu muzea významně zlepšeny podmínky pro zkvalitnění ochrany a péče o muzejní sbírky. Do jednoho odboru byla sloučena oddělení centrální evidence a oddělení péče o sbírkové předměty (oddělení depozitářů a konzervátorských prací a oddělení restaurování a vysoušení zamražených archiválií). Nový způsob řízení správy a logistiky sbírek umožní zavádění těch nejmodernějších logistických metod do muzejní praxe.

Depozitář Čelákovice

Do nového depozitáře v Čelákovicích (viz Reburber 0/2007) jsou ukládány sbírkové předměty a archiválie zasažené povodní v roce 2002 a předměty, které musely uvolnit místo kvůli rekonstrukci hlavní budovy muzea. V současnosti probíhá jejich umisťování do tzv. společných prostor. Depozitář s pojízdným jeřábem je téměř plný, depozitář s pojízdnými regály je zaplněn ze čtyř pětin a depozitář velkorozměrných sbírkových předmětů je zavážen postupně podle toho, jak pokračují restaurátorské práce především na sádrových modelech a rozměrných objektech.

Předměty již nejsou ukládány podle jednotlivých sbírkových fondů, jak tomu bylo dříve, ale společně, což umožňuje optimální využití prostoru. Přitom je zaručena maximální bezpečnost a kvalita uložení s ohledem na různé nároky na teplotu a relativní vlhkost i na možnosti další manipulace.

Péče o sbírkové předměty

Před vlastním uložením sbírkového předmětu ho pracovníci dílen ve spolupráci s kurátory prohlídnou, očistí i rekonzervují. Vybrané objekty jsou podrobeny mikrobiologickému vyšetření soudním znalcem. Restaurátorské zásahy posuzuje speciální výzkumná laboratoř muzea. Celý proces přitom ve spolupráci s kurátory řídí pracovníci odboru správy a logistiky sbírek. Do budoucna se pak ve všech depozitářích počítá s centrálně řízeným pravidelným ošetřováním sbírkových předmětů podle jednotného plánu.

Umisťování drobných sbírkových předmětů do ostatních depozitářů v nové hale je dosud v působnosti správců sbírek za dozoru pracovníků odboru logistiky. I zde

jsou dodržovány přísné nároky na čistotu a konečnou úpravu předmětů. Výhledově bude i pro tato místa uložení zavedeno centrální řízení a stejný postup, jako u tzv. společných prostor.
V areálu čelákovického depozitáře se také pracuje se zamraženými archiváliemi zatopenými při povodni 2002. Jsou dočasně uloženy v mrazicím boxu a postupně odváženy na speciální vysoušecí pracoviště muzea na Letné k dalšímu zpracování a ošetření. Procházejí asanací v Archivu hl. města Prahy. Poté jsou deponovány v novém depozitáři vybaveném pojízdnými regály a policemi.

Lokační plán

U přivážených předmětů jsou v souladu se zákonem číslo 122/2000 Sb. prováděny mimořádné inventury. Snadno a rychle vyhledat požadovanou věc umožňuje Centrální lokační plán. Přitom je využíváno značení alfanumerickým kódem, který určuje místo depozitáře (Praha – Letná, Čelákovice apod.), budovu, místnost i prostor uložení sbírkového předmětu (např.: číslo regálu, sloupce v regálu, police v regálu). Například alfanumerický kód CD1 A138 01 02 03 znamená, že sbírkový předmět je uložen v Čelákovicích v hale číslo 1 (CD1), v depozitáři s pojízdnými regály (A138), na regálu číslo 1 (01), v druhém sloupci (02) a na třetí polici od shora (03).
Tento systém již dobře funguje v depozitáři s pojízdným jeřábem, v depozitářích s pojízdnými i stacionárními regály a v prostorech – kójích. Lokační kód je též součástí databázovém systému muzea. Každý předmět, vedle označení podle zákona č. 122/2000 Sb., je opatřen visačkou s alfanumerickým čárovým a číselným kódem a fotografií, což velmi usnadňuje jeho identifikaci.

IMBUS

Ve všech depozitářích je instalován rozvod počítačové sítě, který umožňuje připojení oprávněného uživatele do centrální evidence sbírkových předmětů IMBUS. Jedná se o databázový systém spojený s uživatelským rozhraním, který nabízí vyhledávání podle názvu nebo inventárního čísla, získání textové informace nebo fotografie a dalších údajů, vložených kurátory. Systém byl speciálně vyvinut pracovníky NTM.
Získané zkušenosti a poznatky z logistiky sbírek jsou prezentovány na neformálních seminářích i zájemcům z jiných institucí – např. z Národního muzea, Správy Pražského hradu, Ministerstva obrany ČR apod.
V letošním roce se v Čelákovicích předpokládá zahájení výstavby další moderní depozitární haly s kapacitou 3 250 m^2/12 950 m^3. Měla by sloužit pro ukládání rozměrných předmětů sbírkových fondů dopravy, strojírenství, elektrotechniky, informatiky a akustiky. Přípravné stavební práce již byly zahájeny. V konečném stadiu je také zpracování podkladů pro výstavbu v pořadí již třetí depozitární budovy o ploše 2 990 m^2.

[Sbírkové předměty na cestách]

Jitka Zamrzlová

Gramofon značky Gramophon 1905–1915

V září 2006 uzavřelo Národní technické muzeum své brány pro veřejnost. Mohlo by se zdát, že co sejde z očí, sejde i z mysli, ale v případě muzea tomu tak skutečně není. Některé sbírkové předměty z fondů NTM jsou zapůjčovány jiným institucím.

Návštěvníci sice nemohou obdivovat sbírky historické techniky na Letné, ale řadu předmětů si mohou prohlédnout na výstavách pořádaných jinými českými, ale i zahraničními muzei.

Za dvacet měsíců, které od uzavření uplynuly, bylo z muzejních sbírek zapůjčeno 3006 předmětů. Ne všechny zápůjčky jsou ovšem určeny k prezentaci; 478 předmětů není v muzeu, neboť procházejí náročnými restaurátorskými a konzervátorskými pracemi, které pro NTM provádějí externí partneři. Zbývající dva a půl tisíce předmětů byly zapůjčeny muzeím v České republice (ve výpůjčních smlouvách se objevuje 60 muzeí, galerií a podobných kulturních institucí).

Nejrozsáhlejší tuzemskou akcí je zápůjčka 639 předmětů z fondu umělecké litiny Městskému muzeu v Komárově. Jedná se o předměty, které byly původně majetkem komárovského muzea, avšak postupně, s největším počtem darovaných kusů v roce 2007 (766 ks), se staly ojedinělou akvizicí NTM. Jsou však nadále vystaveny tam, kam logicky patří.

Z pražských muzeí můžeme zmínit dlouhodobou a bohatou spolupráci s Muzeem hlavního města Prahy. Řada z jeho posledních velkých výstav se neobešla bez našeho přispění. Za všechny jmenujeme např. *Pražské kavárny a jejich svět, Smíchov – město za újezdskou branou anebo Praha 19. století v obrazech zapomenutých malířů.* Sbírky Národ-

Kávovar z 2. pol. 19. století

Daguerrotypická komora Voightlander, 1844

Mlýnek na kávu z 2. pol. 19. století

ního technického muzea se též představí v době od 28. května do 28. září na výstavě *Biedermeier – umění a kultura v českých zemích 1814–1848* v Jízdárně Pražského hradu. Dobrá spolupráce existuje i s Národním muzeem.

Sbírkové předměty muzea se samozřejmě zapůjčují i zahraničním institucím. V minulém čísle Reburberu byla již zmíněna zápůjčka dvou automobilů (Tatry 80, národní kulturní památky, a Bugatti 51) na výstavu *Chromované šperky – auta s minulostí* do Technického muzea ve Vídni. Lublaňskému Technickému muzeu jsme zapůjčili čtyři předměty na jejich výstavu pořádanou ke 150. výročí úmrtí Josefa Ressla. Kolekce předmětů z fondu elektrotechniky (ilegálních vysílaček apod.) spolu s autentickým automobilem Mercedes Benz 320, v němž byl v roce 1942 smrtelně zraněn říšský protektor Reinhard Heydrich, se stala součástí mezinárodně vysoce hodnocené výstavy *Atentát*, kterou v roce 2007 zhlédli návštěvníci v Německu a na Slovensku.

Součástí poskytnutí sbírkového předmětu k jiným než expozičním účelům jsou také různé veřejné produkce, například letecké. Letoun Zlín Z-24 Krajánek s pilotem se účastnil v roce 2007 čtyř renomovaných leteckých dnů, konaných v Rakousku, Dánsku, Německu a na Slovensku. Loga Národního technického muzea na ocase letadla si jistě všimli mnozí letečtí fandové.

[Exponáty v pohybu]

Jiří Střecha, Petr Kožíšek

V rámci rekonstrukce hlavní budovy NTM v Praze na Letné získá novou podobu i jedna z nejnavštěvovanějších částí muzea – Dopravní hala. Účelem změn je halu odlehčit, prosvětlit a dát exponátům nový prostor, ve kterém budou moci návštěvníkům vyprávět své příběhy.

V Dopravní hale proto dochází k velkému stěhování železničních vozidel. Jedná se o velmi náročnou akci, která vyžaduje maximální opatrnost, aby nedošlo k ohrožení sbírkových předmětů. Do pohybu jsou uváděny exponáty vážící několik desítek tun. Přitom je třeba dbát i o bezpečnost lidí, kteří stěhování zajišťují. Naposledy došlo k takto velkým a zásadním přesunům v roce 1966, kdy byly do Dopravní haly nainstalovány dva salonní vozy.

Co zůstane

Z velkých exponátů zůstane na původním místě jen rychlíková lokomotiva 375.007 z roku 1911 přezdívaná „Hrboun“ a salonní vůz Aza 1-0083 z roku 1891, který sloužil jako císařská jídelna ve dvorním vlaku císaře Františka Josefa I. Návštěvníci v hale znovu najdou také naši nejstarší dochovanou lokomotivu Kladno z roku 1855. Nového umístění se dočkají parní lokomotiva 252.008 z roku 1881 a malá průmyslová úzkorozchodná lokomotiva číslo 4, vyrobená roku 1884 firmou Krauss & Cie pro kladenskou Vojtěšskou huť Pražské železářské společnosti. Ostatní železniční vozidla, která jsme mohli v Dopravní hale obdivovat takřka čtyřicet let, se dočasně přestěhují do depozitáře Železničního muzea.

Stěhování lokomotiv

V minulém roce opustily Dopravní halu tři vozidla: parní tramvajová lokomotiva „Gartenau“ z roku 1887, parní lokomotiva 322.302 „Donnersberg“ z roku 1870 a malá parní lokomotiva 310.0118 přezdívaná „Kafemlejnek“ z roku 1903. Jako poslední byl letos odvezen salonní vůz Az 0045, který roku 1900 vyrobila firma Ringhoffer pro Ústecko-teplickou dráhu. Secesní interiér vozu, který projde náročným restaurováním, je dílem architekta Jiřího Stibrala. Po roce 1921 používal vagon pražský arcibiskup a svezl se s ním i Alois Jirásek. Dodnes se také zachoval původní nábytek z této doby – elipsovitý stůl a šest čalouněných křesel dle návrhu Jana Kotěry. Salonní vůz se stane jedním z nejvýznamnějších exponátů nově budovaného Železničního muzea NTM na Masarykově nádraží. Tam naleznou svůj nový domov i ostatní lokomotivy odstěhované z Dopravní haly a řada dalších zajímavých kolejových exponátů.

Transport lokomotivy Donnensberg

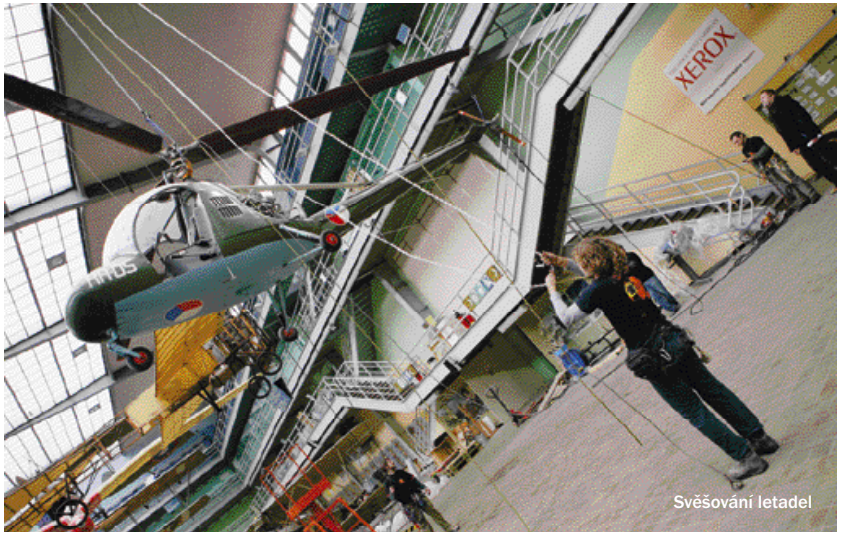

Svěšování letadel

Svěšování letadel

Do pohybu se v Dopravní hale daly i letecké exponáty, z nichž některé byly na svém místě beze změn zavěšeny již od roku 1949. Na podzim loňského roku byly s pomocí horolezců firmy Bubliny, s. r. o, svěšeny letouny Avia BH-9, Avia BH-10, VBŠ-Kuňkadlo, HM-14 Nebeská Blecha, Etrich E.VIII, motorový kluzák Etrich Zanonia a vrtulník HC-2, které byly následně předány společnosti BMZ Air Service, s. r. o., k revizi, ošetření a provedení drobnějších restaurátorských zásahů.

Sejmuty byly i motorová gondola řiditelného balonu a jedna z dominant haly, balon Praha. Ty na restaurátorské zásahy dosud čekají a zejména v případě balonu Praha, který byl u stropu haly zavěšen téměř šest desetiletí, půjde o práce velmi náročné.

Letouny Tractor a Anatra

Svěšování letadel bude pokračovat i v tomto roce. Sejmout je nutné všechna, protože v připravované instalaci budou zcela nově upořádána. Jejich výběr a rozmístění však bude možné definitivně určit až po svěšení letounů LWF Tractor a Anatra Anasal, dvou dvouplošníků z první světové války, které visí na svých místech od roku 1949. Oba stroje potřebují velmi náročné restaurátorské zásahy, k jejichž rozsahu, způsobu provedení a realizaci bude vzhledem k mimořádné historické hodnotě obou exponátů přistupováno s maximální rozvážností a na základě výsledků odborné diskuse. Toto restaurování, bezpochyby několikaleté, však není časově spojováno s probíhající reinstalací expozice. S největší pravděpodobností k němu bude přikročeno až po jejím dokončení. Nyní je však nezbytné oba letouny svěsit, zjistit a zdokumentovat jejich stav a rozhodnout, zda na svoji obnovu mohou čekat opětovně zavěšeny v hale.

V nové instalaci

S ostatními čtyřmi dosud zavěšenými letouny – letadlem Kašpar systém Blériot, kluzákem Racek 3, akrobatickým letounem Zlín Z-50 LA a letadlem Sokol M1C – to bude jednodušší. Většina z nich potřebuje jen očištění, revizi a drobné restaurátorské zásahy. Pouze u stroje Sokol M1C se počítá s obnovou plátěného potahu a s novým lakem, který nahradí nekvalitní nepůvodní lakování z konce 70. let.

V nové instalaci budou umístěny téměř všechny letouny, prezentované v expozici v předchozím období. Nově k nim přibude stíhací letoun Supermarine Spitfire, který se nedávno vrátil do Národního technického muzea z Leteckého muzea Kbely Vojenského historického ústavu Praha, kam byl po několik desetiletí zapůjčen.

[Povodni navzdory]

Petr Krajči

Bohuslav Fuchs: Soutěžní návrh na československý pavilon pro světovou výstavu v New Yorku, 1937 – stav po povodni

Povodně v pražském Karlíně v roce 2002 se zásadně dotkly také sbírek oddělení architektury a stavitelství NTM. Velká voda neušetřila mnoho unikátních architektonických a stavitelských modelů, uložených v depozitářích muzea v přízemí Invalidovny.

Ten, kdo se počátkem srpna 2002 díval do kalně hnědých vltavských vod, které zaplavily pražský Karlín, asi netušil, co povodeň provede se sbírkami Národního technického muzea, které byly dlouhá léta uloženy v přízemí barokní budovy Invalidovny. Hladina se nakonec ustálila na 313 centimetrech nad úrovní podlahy přízemí – jediný schod chyběl k zatopení mezipatra, kde byly kanceláře oddělení architektury a stavitelství s kartotékou, odbornou knihovnou, sbírkou negativů a unikátním souborem více než osmi stovek sádrových štuků a odlitků uměleckých plastik.

Srpen 2002 – dny poté

Po opadnutí vody přišly na řadu odborné konzultace, po nichž bylo rozhodnuto papírové a fotografické materiály očistit od nejhrubších nečistot, zabalit do plastové fólie a zamrazit, protože letní vedra, plísně a hnilobné bakterie ohrožovaly samotnou jejich podstatu. Díky výjimečnému úsilí zaměstnanců muzea i dobrovolníků se podařilo zachránit převážnou většinu archiválií i fotografií. Nad osudem zaplavených architektonických a stavitelských modelů a plastik však visel velký otazník.
Netěsnící barokní okna a pomalý vzestup hladiny dovolily vodě proniknout dovnitř téměř „ohleduplně“, hrubší bahno a připlavené předměty se usadily na trávníku před budovou. Bohužel však zafungoval také Archimedův zákon. Dřevěné regály se vztlakem posunuly a zbortily, podstavce pod modely se díky vzduchové kapse překotily i s modely a ochrannými skleněnými poklopy, nezakryté modely byly poškozeny různými plovoucími předměty. Situace vypadala beznadějně – převrácené sokly, rozbité poklopy i přepravní bedny, sádrové, dřevěné a plastové modely i plastiky pokryté bahnem, často rozlámané, papírové modely rozlepené.

Podzim a zima 2002 – co teď a co potom?

Po odklizení nejhoršího nepořádku a rozběhu záchrany papírových archiválií a fotografií došla řada i na architektonické a stavitelské modely. Byly posouzeny možnosti záchrany, především u sádrových artefaktů, které po povodni změkly a vyžadovaly specifický režim zacházení. Zásadní význam měla návštěva doc. Petra Siegla, vedoucího Školy restaurování výtvarných děl sochařských na Akademii výtvarných umění v Praze, který stanovil tři jednoduché zásady – průběžně dezinfikovat povrch modelů, zásadně neodstraňovat bahno a nechat jej přirozeným způsobem

Tentýž model po ukončeném restaurování (Martina Chadimová, 2007)

vyschnout, a teprve nakonec (po důkladném průzkumu a bez uspěchaných zásahů) modely opravovat. Nejhodnotnější kusy odvezl okamžitě do školního ateliéru, kde byly restaurovány. Výraznou pomoc znamenaly také konzultace s dr. Jaroslavem Klánem, odborníkem na mikrobiologii a toxikologii, který doporučil účinné dezinfekční prostředky a postupy.

I přes jisté zmatky, panující při záchranných pracích, došlo ke zničení jen několika nepříliš cenných modelů. Přeživší kusy pak byly v provlhlých stěnách Invalidovny pravidelně dezinfikovány až do doby převozu do strojírny depa na Masarykově nádraží, kde s pomocí odvlhčovačů a přitápění přes zimu vysychaly. Dřevěné a papírové modely, u nichž nehrozilo poškození mrazem, byly umístěny všude, kde se dalo. Na konci října 2002 přišla na řadu také evakuace nezaplavených sádrových štuků a plastik z mezipatra.

2003–2008 – světlo na konci tunelu

Již na sklonku roku 2002 začalo – díky iniciativě „SOS Archiv architektury“ a několika sponzorů – restaurování rozměrnějších modelů. Zároveň se rozbíhal program dlouhodobé finanční podpory odstraňování následků povodňových škod, který prosadilo a finančně zajišťovalo Ministerstvo kultury ČR, a to včetně vysoušení archiválií. Od jara 2003 nastala střízlivá, monotónní a dlouhodobá práce – byl vytvořen systém výběru modelů a plastik pro restaurování v dotyčném kalendářním roce, zdokumentován jejich stav, zpracován vzor výzvy pro restaurátory, byly soustředěny a vyhodnoceny nabídky a konečně proběhl výběr určitého restaurátora pro konkrétní model, završený podpisem smlouvy o dílo.

Veškeré toto úsilí bylo bohatě vykoupeno okamžiky, v nichž se ze zabahněných sádrových zlomků, rozlámaných dřevěných tyček nebo hromádky papírových obdélníků začal vynořovat model nebo plastika v tušené původní kráse. Závěrečné konzultace barevné retuše i finální adjustace bohatě vynahradily nepohodlí evakuačních prací nebo zoufalství nad téměř zničeným modelem. Na některých objektech jsou sice stopy povodní přes veškerou snahu stále zjistitelné, jsme však důslednými zastánci respektování dějin předmětů a nepřikrášlování skutečnosti.

Před cílem

Dnes jsou restaurovány do plně vystavitelného stavu všechny důležité modely a plastiky, poškozené při povodních. Za všechny jmenujme sádrový model tympanonu nad jevištěm Národního divadla a dvojici předlohových sádrových modelů trig na jeho atice, velký sádrový model pražského Rudolfina na původních mramorových deskách, více než dvě desítky sádrových předlohových plastik pro prvorepublikovou výzdobu veřejných budov nebo soubor dřevěných a papírových modelů československých pavilonů na meziválečných světových výstavách v Paříži a New Yorku. Mnohé z nich se zcela jistě stanou ozdobou nově připravované expozice architektury, stavitelství a průmyslového designu. Úsilí a prostředky, které byly na jejich záchranu vynaloženy, se v konečném součtu vyplatily.

[Rekonstrukce hlavní budovy Národního technického muzea]

Alžběta Trůblová

Generálním dodavatelem stavebních prací částečné rekonstrukce budovy NTM v Praze je od roku 2005 společnost OHL ŽS, a. s., závod Pozemní stavitelství, divize Stavitelství Praha. Po dlouhém čase, kdy objekt spíše než kulturní instituci připomínal staveniště, se konečně přiblížil okamžik dokončení stavby. Stavebníci budou moci předat opravené prostory ve větší části budovy opět muzejníkům, kteří je začnou znovu proměňovat v muzeum.

Stavební práce byly rozčleněny do tří etap. První etapa byla zahájena v roce 2003 a jejím cílem byly úpravy části administrativních a expozičních prostor muzea včetně hlavního vstupu. Tuto fázi rekonstrukce ještě prováděla jiná stavební firma. V roce 2004 byla stavba přerušena. V listopadu 2005 zakázku převzala společnost OHL ŽS, která první etapu dokončila a současně zrealizovala i etapu druhou.
V září 2006 byla budova muzea poprvé ve své historii kompletně uzavřena pro veřejnost. Byly rušeny expozice, exponáty byly odstěhovány do depozitářů a některé části budovy byly zcela vyklizeny.

Práce v interiéru

S ohledem na rozdělení rekonstrukce do 3 etap probíhaly stavební práce první a druhé etapy zejména v interiérech a v prostorech určených pro návštěvníky.
Již při stavbě muzea na přelomu 30. a 40. let se nepodařilo vybudovat vše tak, jak si autor architektonického řešení, prof. dr. arch. Milan Babuška, představoval. Realizace jeho vizí přišla až nyní, po 70 letech. Cílem rekonstrukce se stala obnova původně navrženého prostorového konceptu vstupní haly a pantheonu v přízemí, patrových foyerů i výstavních sálů. Vstupní prostor muzea byl vyčištěn od příček a předělů a nově vydlážděn. Repasováno bylo vnitřní schodiště, pro které bylo speciálně vyrobeno monumentální zábradlí. Byly opraveny vnitřní omítky a vybudovány nové rozvody vytápění a elektrického proudu. Slaboproudá i silnoproudá vedení byla umístěna do zdvojených podlah. Při změně instalace exponátů teď stačí nadzvednout kterýkoliv z podlahových modulů o rozměru 60 x 60 cm tvořících pochozí vrstvu podlahy a zapojit přívod osvětlení, pohonu nebo libovolného zařízení do připravených zásuvek.
Byly vyměněny všechny dveře a dřevěné prosklené stěny, oddělující požární úseky mezi výstavními sály a vstupními foyery. Z důvodu snížení energetické náročnosti byl zateplen střešní plášť budovy.

S citem k památkové ochraně

Kvůli zateplení budovy bylo nutno přistoupit k výměně většiny oken. Objekt je však památkově chráněn a požadavkem památkářů bylo zachovat co nejautentičtější exteriér stavby. Přitom v současné době u nás není výrobce, který by dokázal vyrobit tabulové sklo stejného vzhledu a stejnou technologií, jakou používala Sklárna Teplice ve 30. a 40. letech 20. století. Takové sklo by také nemělo normou předepsané tepelně-technické a světelné vlastnosti. Část oken proto byla repasována a část nahrazena replikami splňujícími soudobé požadavky. Původní skla z dochovaných

Foyer muzea

Nové zábradlí vnitřního schodiště

oken byla demontována a použita pro zasklení nadsvětlíků a dveří kancelářských prostor ve třetím patře.

Zábradlí z oceli

Některé stavební úpravy kladly na provádějící firmu zvýšené nároky. Mezi složité práce patřila rekonstrukce kinosálu pro 120 diváků na nový konferenční sál, který bude vybaven moderním audio-video zařízením, ale také klasickým promítacím zařízením nejen pro 35milimetrové filmy.

Oříškem se stala výroba zábradlí hlavních schodišť dle původních představ architekta Babušky. Bylo navrženo v atypických profilech a z drahého materiálu – bílé mosazi. Stavitelé ho na přelomu 30. a 40. let minulého století nestihli zrealizovat. K jeho zhotovení došlo až nyní, díky využití soudobých materiálů a technologií. Bílá mosaz byla nahrazena nerezovou ocelí, jejíž profily byly oproti původnímu plánu mírně upraveny. Povrchová úprava je provedena balotinováním, které dodalo zábradlí matný vzhled.

Na stavbaře také čekala řada překvapení v podobě jiných než původních statických řešení objektu, která se vynořila teprve po obnažení konstrukcí. Tyto problémy byly řešeny ve spolupráci s generálním projektantem a investorem průběžnými změnami projektové dokumentace.

Požadavky doby

Provoz moderního muzejního pracoviště si žádá své. Z toho důvodu byl vybudován nový oddělený vstup pro pracovníky, rekonstruován výtah a hygienické zázemí, modernizací prošla šatna i prodejna. Byl také zvýšen pracovní komfort zaměstnanců i badatelů v pracovnách a studovnách. Handicapovaným návštěvníkům bude sloužit bezbariérová vstupní rampa na jižní straně budovy. S její pomocí se dostanou do restaurace i ke speciálnímu výtahu. Je pro ně vyčleněno i několik míst na nově vytvořeném parkovišti s celkovou kapacitou 42 automobilových stání. Bezbariérová místa má také zrekonstruovaný kinosál.

A jak práce v muzeu pokračují v současnosti? Letos bude druhá etapa rekonstrukce dokončena a budova bude předána investorovi. Pracovníci muzea pak budou moci zahájit instalaci expozic. K dispozici mají 4 velké expoziční sály, každý o ploše téměř 600 m^2, jeden expoziční sál o ploše 250 m^2 a dva výstavní sály. Další stavební práce na Letné by měly pokračovat třetí etapou, která je nyní ve stadiu investičního záměru. Její realizace se předpokládá v letech 2009 až 2011. Bude zahrnovat rekonstrukci celého obvodového pláště budovy, zejména severovýchodního křídla včetně knihovny, restaurátorských dílen, ale také vybudování expozice metalurgie, provozního zázemí a dalších prostorů.

[Příběh železnice na Masarykově nádraží]

Jiří Střecha

Součástí Národního technického muzea je od roku 2000 Železniční muzeum, které vzniklo osamostatněním železniční sbírky. Jeho úkolem je dokumentovat vývoj našich železnic. Muzeum má v současné době ve svých sbírkách 132 železničních vozidel a několik stovek exponátů souvisejících se životem na českých železnicích v uplynulých více jak 160 letech.

Kdybychom seřadili všechna železniční vozidla z naší sbírky za sebe, vznikla by řada dlouhá 1,5 km! Našli bychom v ní 42 parních lokomotiv, včetně té nejstarší z roku 1855, osobní i nákladní vagony a pomocná vozidla. Mezi běžnými nákladními a osobními vozy, které reprezentují každodenní život na železnici, se nacházejí různé unikáty: speciální chladicí vůz na přepravu piva z roku 1896, soubor čtyř salonních vozů z let 1891 až 1910 a řada dalších. V roce 2007 sbírku rozšířil mimo jiné lehátkový vůz Bac z roku 1959, který si mnoho lidí může pamatovat z prázdninových cest do Bulharska v 60. a 70. letech minulého století. Z kolekce speciálních vozidel stojí za připomenutí automobilová drezína Tatra, která si zahrála v oscarovém filmu Ostře sledované vlaky.

V depu Masarykova nádraží

Stěžejním úkolem Železničního muzea je vytvoření vlastní expozice na Masarykově nádraží v Praze. Areál zdejšího bývalého depa kolejových vozidel byl vybrán především s ohledem na jeho historii, která se začala psát v roce 1845, kdy do Prahy přijel první vlak tažený parní lokomotivou. Hlavní budovy budoucího muzea pocházejí přímo z tohoto roku a více než 155 let sloužily bez větších stavebních úprav železniční dopravě. Umístění Masarykova nádraží předznamenalo jeho sepjetí s osudem Prahy a celého našeho státu. Svou stopu zde zanechala revoluce roku 1848, kdy bylo nádraží zdrojem informací z Vídně, vpád Prusů v roce 1866, před nimiž byly v tendru lokomotivy tajně odvezeny české korunovační klenoty do Vídně, vznik Československé republiky v roce 1918, spojený s návratem legionářů, nešťastný rok 1938, květnová revoluce v roce 1945, kdy u zdi depa nacisté zastřelili mnoho českých obránců nádraží, a řada dalších událostí. Stojí za to vzpomenout i kulturní sál depa, ve kterém se v roce 1968 sešla obnovená Federace strojvůdců a kde se v sedmdesátých letech odehrálo i několik koncertů undergroundových skupin. A tak zatímco jejich koncert rozháněly bezpečnostní složky, o několik metrů dál se připravovala elektrická lokomotiva na cestu do hornické Ostravy, kam měla odvézt pravidelný noční rychlík.

Kde jinde tedy vyprávět příběh železnice než v prostorách, které jsou samy historickou kronikou. Ambicí Železničního muzea je ukázat železnici jako součást celé společnosti, jako fenomén, který již od poloviny 19. století patří k našemu každodennímu životu.

Železnice a společnost

Cílem Železničního muzea je otevřít stavebně i historicky zajímavý nádražní prostor veřejnosti tak, aby se plně zapojil do života obyvatel i návštěvníků Prahy. Základem muzea bude expozice mapující stošedesátiletý vztah železnice a společnosti. Ten bude doložen především kolekcí autentických železničních vozidel, z nichž řada prošla během své služby i depem na Masarykově nádraží. Neméně důležitou součástí vyprávěného příběhu se stane i samotná expozice mapující na základě trojrozměrných předmětů život na železnici a kolem ní – návštěvník se tak dozví, jak cestovali

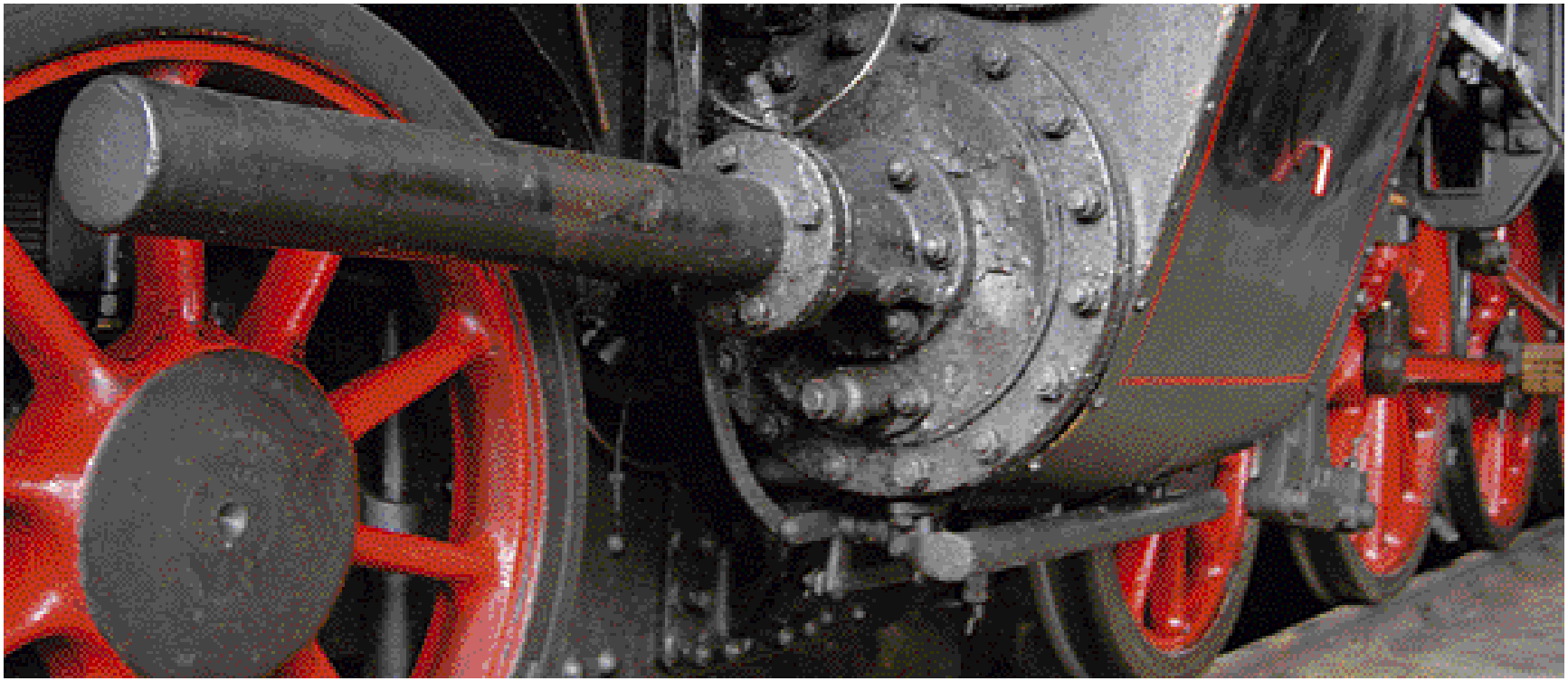

jeho rodiče a prarodiče, jak se dojíždělo po železnici za prací a jak vypadala cesta na prázdniny. Poprvé od založení Národního technického muzea budou expozičně plně využity rozsáhlé železniční sbírky. Atmosféru doby minulé dokreslí i expozice hnacích strojů, včetně několika funkčních parních strojů.

Na své si přijdou i milovníci železničních modelů, přičemž nebude chybět možnost samostatně si vyzkoušet některé železniční přístroje – od spouštění mechanických závor klikou po řízení lokomotivy na speciálním simulátoru. V muzeu nebudou opomenuti ani nejmladší návštěvníci, pro které se chystá herna s rozmanitým sortimentem hraček s dopravními motivy. Během prohlídky bude možno využít služeb stylové kavárny a restaurace, jejíž provoz nebude závislý na otevírací době muzea. Samozřejmostí bude dobře zásobený muzejní obchod.

Muzejní míle

Muzeum nezapomene ani na své vědecké poslání a pro zájemce o minulost dopravy bude připravena studovna s knihovnou a železničním archivem. Součástí areálu bude společenský sál se zázemím, který umožní pořádání řady akcí od koncertů přes divadelní představení až po konference a odborné semináře. Po svém dokončení se muzeum zapojí do projektu „Muzejní míle“, který má formou propagace a jednotné vstupenky propojit Národní muzeum, Železniční muzeum NTM, Muzeum hlavního města Prahy, Armádní muzeum na Žižkově a Národní památník na Vítkově, kde Národní muzeum buduje expozici české státnosti.

Přáním NTM je, aby se Železniční muzeum v centru hlavního města stalo místem setkávání. Místem, kde se budou lidé cítit dobře a kam se rádi znovu vrátí.

Kubistická Bauerova vila v Libodřicích

Kubistická vila postavená dle návrhu architekta Josefa Gočára v letech 1912–1914 je kulturní památkou ojedinělou architektonickým stylem i umístěním ve venkovském prostředí středočeské obce Libodřice. Vila nese název dle původního majitele, velkostatkáře židovského původu, Adolfa Bauera.

Původní židovští vlastníci zahynuli v koncentračních táborech, zatímco vila byla – dle tehdy platných zákonů o vyvlastnění židovského majetku – zabrána pod německou hospodářskou správu. V 50. letech připadl objekt socialistickému státu a disponovala s ním obec. V prostorách vily sídlil místní národní výbor, pobočka knihovny, zčásti byla využívána pro bytové účely. V roce 1987 byla Bauerova vila prohlášena kulturní památkou, roku 2002 se obec rozhodla chátrající objekt prodat. Vilu zakoupila Nadace českého kubismu se záměrem dům rekonstruovat a následně zde otevřít Muzeum Josefa Gočára a galerii kubistického designu.

Díky podpoře ze strukturálních fondů EU, Ministerstva kultury ČR, Fondu obnovy památek Středočeského kraje, ale i díky pomoci z řad firemních a soukromých dárců, se podařilo záměr Nadace uskutečnit a provést stavební obnovu. Stavební práce byly zahájeny v roce 2005. Předmětem rekonstrukce se stala vlastní stavba, prostory technického vybavení se zázemím i interiéry. Cílem bylo uvést vilu do původní podoby při zachování původních prvků a detailů. Stavební rekonstrukce byla dokončena v srpnu 2007. Interiéry jsou nadále průběžně doplňovány prvky a mobiliářem podle dochované dobové dokumentace. Záměrem Nadace je také realizovat původní Gočárův návrh oplocení pozemků a upravit zeleň v okolí vily.

Muzeum Josefa Gočára a galerie kubistického designu v Bauerově vile nabídne návštěvníkům dobovou atmosféru počátku 20. století. Nosnými body expozice jsou především zařízení koupelny, krbové prvky, dřevěná vestavěná skříň či knihovna. V rámci provedeného průzkumu byly objeveny vzorky tapet, podle nichž budou vyrobeny repliky. Interiér doplní dobový kubistický mobiliář, např. nábytek od autorů Gočára a Procházky, ale i exponáty výtvarného a užitého umění zapůjčené ze soukromých sbírek. V prvním patře nalezne návštěvník expozici muzea, která přiblíží osudy rodiny Bauerů i vily samé, od jejích počátků dodnes. Seznámí návštěvníky s tvorbou Josefa Gočára, specifickým stylem českého kubismu i regionem a moderními architektonickými perlami v jeho rámci.

Architektem Bauerovy vily se stal v letech 1912–1914 Josef Gočár. Uplatnil zde blokové stereometrické členění, blízké nerealizovaným projektům školy v Chotěboři a divadla v Jindřichově Hradci z podzimu 1912, tedy z doby vzniku projektu vily.

Středočeský kraj

SROP

Projekt „Kubismus na venkově“ je spolufinancován Evropskou unií a státním rozpočtem ČR.

Gočárovo předešlé tvůrčí období zdůrazňovalo svislé i vodorovné konstruktivní prvky (dům U Černé Matky Boží v Praze nebo lázeňský dům v Bohdanči). U Bauerova domu se uplatňují kubistické formy v dekoru hvězdicového zalamovaného orámování oken, v zešikmené formě hlavní římsy, ale i v jižním průčelí budovy. Kubistické období je u Gočára zastoupeno také užitým uměním a nábytkovou tvorbou. Bauerova vila náleží k doposud méně známým Gočárovým kubistickým dílům. Upomíná na rané kubistické Gočárovo tvůrčí období, ojedinělé v našem i evropském kontextu.

Josef Gočár je zosobněním české moderní architektury, jeho tvorba se dělí do několika období – moderny, kubismu, rondokubismu či národního slohu, později ustupujícího přísnějšímu projevu, až k funkcionalismu. Gočárovy stavby dokumentují dobový vývoj a jeho proměny. Nepřekvapí tedy, že byl jedním ze zakládajících členů a významným představitelem tzv. Českého kubismu – originálního slohu inspirovaného výtvarným dílem P. Picassa. Roku 1911 založili čeští tvůrci Skupinu výtvarných umělců s cílem zobrazit skrze kubistické tvarosloví – pomocí šikmých či lomených tvarů – krásu krystalu. Kubističtí architekti se ve snaze navázat na historické prostředí českých měst, spjaté zejména s gotikou a barokem, snažili citlivě přistupovat k tvorbě. První světová válka přerušila slibný vývoj svébytného stylu, který byl vystřídán národním slohem plným okrouhlých (slovanských) ornamentů a následně mezinárodním trendem purismu a funkcionalismu, oproštěných od zdobných ornamentálních či folklorních prvků.

Středočeský region se může pyšnit moderními architektonickými památkami v Ratboři (J. Kotěra), Molitorově (D. Jurkovič) nebo Pečkách (O. Liska). Návaznost na turistické trasy a cyklostezky seznamující širokou veřejnost s historickými městy Kouřimí či Kolínem přiblíží zájemcům o architekturu i originální kubistickou Gočárovu – Bauerovu vilu v Libodřicích.

Bauerova vila
Muzeum Josefa Gočára
a galerie kubistického designu

Libodřice č. p. 111
280 02, okr. Kolín
http://www.nck.cz/bauerova-vila

NADACE ČESKÉHO KUBISMU

Kontakt:
Nadace českého kubismu
Dům U zlatého melounu, Michalská 12, 110 00 Praha 1
Tel.: +420 770 250 040
info@nck.cz
http://www.nck.cz

[Připravujeme pro vás]

Výstavy

■ **Bruselský sen, Československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let.**
14. května–21. září 2008, Galerie hl. m. Prahy, Městská knihovna v Praze
20. listopadu 2008–28. února 2009, Moravská galerie v Brně
Před 50 lety, 17. dubna 1958, byla v Bruselu otevřena první světová výstava po 2. světové válce – EXPO 58. Pro české, respektive československé prostředí měla obzvláštní význam. Jednak zde nejvyšší ocenění získaly právě expozice v československém pavilonu, jednak se v následujících letech rozvinul tzv. bruselský styl v užitém umění a některých odvětvích designu jako ryze československé specifikum. Na projektu se kromě Galerie hlavního města Prahy, Moravské galerie v Brně, společnosti Arbor Vitae societas a Uměleckoprůmyslového musea v Praze významně podílí také Národní technické muzeum. Na výstavu zapůjčuje 30 sbírkových předmětů z fondů průmyslového designu, elektrotechniky, dopravy, strojírenství a spotřebního průmyslu a foto-kina a soubor fotografií z archivu NTM ze světové výstavy v roce 1958. Bude vydána doprovodná publikace Bruselský sen.

Prezentace

■ 19. června 2008 – Představení pamětní stříbrné mince a speciální příležitostné emise známek ke stoletému výročí založení NTM, Betlémská kaple

■ září 2008 – Slavnostní setkání v NTM u příležitosti ukončení stavební části rekonstrukce budovy muzea na Letné za účasti premiéra vlády ČR Mirka Topolánka (vstup na pozvánky)

Publikace

■ **Jan Hozák, Příběh Národního technického muzea** – reprezentativní obrazová publikace mapující stoletou historii Národního technického muzea vydávaná u příležitosti stoletého výročí založení NTM
■ **Zdeněk Rasl, Petr Kliment, Jubilejní katalog** – výpravný katalog 160 nejvýznamnějších sbírkových předmětů NTM vydávaný v české i anglické verzi
■ Sborník NTM 1998–2008 – 25 odborných studií kurátorů sbírek NTM

Konference a semináře

■ 29.–31. října 2008 – **Dědictví tříbarevné fotografie**, mezinárodní vědecký seminář. Pořádají NTM spolu s Národním muzeem fotografie, o. p. s., (Jindřichův Hradec), Muzeem fotografie Šechtl a Voseček (Tábor), Fotoateliérem Seidel (Český Krumlov) a Restavrator-M Restoration Center (Moskva).
K účasti je možno se přihlásit na adrese: http://3color.ucw.cz/submit_abstract.pl do 20. 10. 2008.

■ 14.–15. října 2008 – **25. konference pro vyučující dějinám věd a techniky** na téma Věda a technika v českých zemích v období 2. světové války
■ 12. listopadu 2008 – **49. seminář Z dějin hutní výroby**
■ 2. prosince 2008 – **29. sympozium Z dějin geodézie a kartografie**
■ 4. prosince 2008 – **Seminář Z dějin hornictví**
Program všech konferencí, konaných v kinosále muzea, a další podrobnosti budou zveřejněny na www.ntm.cz.

Interaktivní edukativní program NTM Enter

Vzdělávací program Enter, který vznikl za podpory Evropského sociálního fondu, státního rozpočtu ČR a rozpočtu hlavního města Prahy, pokračuje i v příštím školním roce.

enter
EDUKATIVNÍ PROGRAM
NÁRODNÍHO TECHNICKÉHO MUZEA

esf

PRAHA
PRAGUE
PRAGA
PRAG

Objednávky workshopů na září až prosinec 2008 přijímáme na telefonním čísle 220 399 550. Více informací na www.ntm.cz/enter.

Reburber, Zpravodaj Národního technického muzea, 1/2008. Vychází 2 x ročně, vydáno v Praze 30. 5. 2008. Registrace MK ČR pod číslem MK ČR E 17879
Vydává: Národní technické muzeum, Kostelní 42, 170 78 Praha 7, IČO: 00023299, www.ntm.cz. Redakce: Mgr. Alice Třísková, tel.: 220 399 253, e-mail: alice.triskova@ntm.cz
Grafická úprava: Ondřej Petrlík, grafické studio Artedit, www.artedit.cz

[Armilární sféra]

Antonín Švejda

Mezi novými expozicemi, které budou otevřeny v Národním technickém muzeu, nebude chybět ani expozice astronomie. Vedle měřicích přístrojů zde budou mít své místo i takzvané demonstrační pomůcky. Patří mezi ně i armilární sféry.

Armilární sféra je nesporně jedním z nejkrásnějších a též nejobdivuhodnějších přístrojů astronomie. Pro laiky vypadá jako nepochopitelná změť kruhů a různých symbolů, ve skutečnosti však nejde o žádnou záhadnou a složitou věc.
Armilární sféra je otočný astronomický přístroj sloužící k demonstraci planetárního systému, poloh a pohybu nebeských těles – Země, Slunce a hvězd. Používala se i jako pozorovací přístroj. Je symbolickým předmětem astronomie, protože znázorňuje uspořádání a otáčení nebeské klenby. Pro svůj elegantní vzhled se objevovala na titulních stránkách astronomických atlasů, tabulek a spisů. Sféry nalézaly své místo v knihovnách jako doplněk zemského a hvězdného glóbu, s nimiž vytvářely trio předmětů stejného tvaru i rozměru pocházející většinou ze stejné dílny. Neobešla se bez nich téměř žádná učencova pracovna dob minulých.

Název vychází z latinských slov armilla – náramek a sphaera – nebeská báň. Nebeská sféra není plná, ale je tvořená pouze několika kruhy. Skládá se ze série soustředných prstenců: rovníku, dvou kolurů (kružnic kolmých k rovníku), obratníků Raka a Kozoroha a dvou polárních kruhů. Pás ekliptiky, jako zdánlivá dráha Slunce na obloze, spojuje obratníky a přetíná rovník. Na ekliptice je vyznačeno dvanáct znamení zvířetníku. Nezbytnou součástí armilárních sfér jsou také modely Země, Slunce a Měsíce nebo dalších planet. Některé sféry mají na prstencích vyneseny polohy několika hvězd.

První armilární sféry byly sestrojeny podle geocentrické ptolemaiovské teorie. Řekové v době antiky věřili, že se Měsíc, Slunce a ostatní planety pohybují kolem Země umístěné ve středu planetární soustavy. V 16. století popsal Koperník nové uspořádání solárního systému, do jehož středu vložil Slunce. Od té doby až do 19. století se tyto teorie střetávaly, a tak se konstruovaly oba typy sfér současně.

Pražská plynárenská, a. s.

Energie tam, kde ji potřebujete

Ve Smečkách 24
110 00 Praha 1

www.galeriesmecky.cz

Navštivte Galerii Smečky
a Plynárenské muzeum

U Plynárny 500
145 08 Praha 4

www.ppas.cz

Zákaznická linka 840 555 333

Pohotovost plyn - nonstop 1239